

MÁTYÁS KIRÁLY AUSZTRIAI KORMÁNYZATA

1485. június 1-én vonult be a hónapok óta ostromolt Bécsbe a magyar király.¹ Ettől a naptól kezdve beszélhetünk ausztriai kormányzatról.² Sajnos, a történetírás mind Magyarországon, mind Ausztriában alig foglalkozott ezzel³, noha igen érdekes kérdéseket vet fel. Nem tudjuk, milyen szerepet játszott az elfoglalt Ausztria a Mátyás uralma alá tartozó államok és tartományok között. Beszélhetünk-e, vagy sem a későbbi Osztrák–Magyar Monarchia előfutáráról? A magyar kézen levő dunai monarchiának Bécs lett-e a fővárosa, vagy csupán egy megszállott városnak számított? Még több kérdés tehető fel, de úgy vélem, ezek a legfontosabbak.

Induljunk ki az igazgatásból. A magyar kormányzati szervek elvileg nem voltak az elfoglalt tartományok ügyében illetékesek. Az is kimutatható, hogy a király óvakodott ezek rendi szabadságjogait megsérteni. Ez különösen Sziléziában mutatható ki.⁴ Mégsem tagadhatjuk a magyarok befolyását idegen ügyekben. Mivel a király a politikai irányvonalat tanácsában, a magyar prelátusok és bárók közreműködésével határozta meg⁵, ebből a megszállt tartományok vezető rétegét de facto kizárták. Igen ritkán találunk cseh (morva) főurakat a tanácsban. Mátyás még a cseh koronához tartozó ügyekben is a magyar tanácshoz fordult, így, még ha jelen voltak helyi személyiségek is, a többséget a magyarok képezték.⁶ (Magyar ügyekben gyakorlatilag sohasem kérdezte meg a cseh-morva vagy osztrák főurakat,

¹ Ld. a 3. jegyzetben idézett irodalmat, és egy kevésbé gyakran idézett forrást: *Walter Koch*: Ein Augenzeu-gerbericht über den Einzug des Königs Matthias Corvinus in Wien. (Unsere Heimat 44 (1973) 56–59.)

² Ld. pl. *Richard Perger*: Matthias Corvinus und Wien. (Schallaburg '82. Matthias Corvinus und die Renaissance in Ungarn. Katalog des Niederösterreichischen Landesmuseums. NF 118. Wien, 1982. 244.)

³ *Karl Schober*: Die Eroberung Niederösterreichs durch Mathias Corvinus in den Jahren 1482–1490. Wien, 1879. — *Max Vancsa*: Politische Geschichte der Stadt Wien (1283–1522). (Geschichte der Stadt Wien. Red. v. *Albert Starzer*. II/2. k. Wien, 1905. 568. skk.) — *Uő.*, Geschichte Nieder- und Oberösterreichs. II. k. Stuttgart und Gotha, 1927. 524–542. — *Karl Gutkas*: Friedrich III. und Matthias Corvinus. (Wissenschaftliche Schriftenreihe Niederösterreich 65. St. Pölten–Wien, 1982.) — *Gottfried Stangler*: Matthias Corvinus und Niederösterreich. (Schallaburg '82. i. m. 257–261.) — *Richard Perger*: Die ungarische Herrschaft über Wien 1485–1490 und ihre Vorgeschichte. (Wiener Geschichtsblätter 45 (1990) 53–87.) — Magyar részről — nyilván az osztrák források felhasználási nehézségei miatt — kevesen foglalkoztak a témával. *Albert von Berzeviczy*: König Mathias Corvinus und Königin Beatrix in Wien und Österreich. (Ungarische Jahrbücher 12 (1932) 205–214.) c. tanulmánya kevésbé használható. — *András Kubinyi*: Die Wiener Regierung des Königs Matthias Corvinus. (Wiener Geschichtsblätter 45 (1990) 88–99.) Jelen dolgozatom ennek a német tanulmánynak kissé módosított magyar változata.

⁴ *Felix Rachfahl*, Die Organisation der Gesamtstaatsverwaltung Schlesiens vor dem dreissigjährigen Kriege, Leipzig 1894, 82–130.

⁵ *Kubinyi András*: Bárók a királyi tanácsban Mátyás és II. Ulászló idején. (Századok 122 (1988) 147–215.)

⁶ Az 1478. december 7-én megkötött olmtüzi békeszerződésnél Mátyás delegációjához egy magyar érsek két báróval, valamint egy morva püspök két ottani úrral tartozott. (Die Staatsverträge des Deutschen Ordens in Preussen im XV. Jahrhundert. III. k. hrsg. v. *Erich Weise*, 103. Nr. 480.) — Magyar ügyekben csak egyszer fordul elő egy cseh úr: a királynak Vitez Jánossal kötött szerződését 1472. április 1-én három magyar főpap és négy báró, egy cseh úr (Sternberg Zdenko), valamint a pápai legátus erősítette meg. Df. 248086.

legfeljebb akkor, ha birtokosak voltak Magyarországon, és így magyar mágnásnak is számítottak.⁷) 1479-ben pl. Mátyás Jihlava városának „a mi magyar királyságunk és morva őgrófságunk fejedelmei, bárói és előkelői” tanácsára adott kiváltságlevelet.⁸ A királynak volt ugyan cseh kancelláriája is, de a kancellár távollétében a cseh pecsétet a magyar kancelláriában őrizték⁹, és Mátyás uralkodása végén a két kancelláriának közös főnöke volt.¹⁰ A király helytartói a cseh korona tartományaiban többnyire magyar alattvalók voltak,¹¹ az okleveleket is általában ilyenek relatiojára állították ki¹², a legfontosabb azonban az volt, hogy a pénzügyek a magyar kincstartónak voltak alávetve.¹³

Mátyás 1469 óta viselte a cseh királyi címet, és a magyarok befolyása mindvégig fennmaradt. Ausztria esetében a közjogi helyzet nem volt ennyire egyértelmű. Nem egészen világos, hogy mióta tekintendő a király Ausztria hercegének, azaz törvényes uralkodójának, nem pedig megszálló erőnek, mint 1477-ben.¹⁴ Az előbbi kérdés látszólag könnyen megválaszolható, hiszen Bécs elfoglalása után szinte azonnal tartománygyűlést hívott össze 1485. június 24-re, amelyen fogadta az alsó-ausztriai rendek hódolatát.¹⁵ Magát „*Rechten Erbherren vnd landsfürsten*” tekintette.¹⁶ Sőt, több olyan magyar ügyben is kiállított királyi oklevelet ismerünk, amelyekben a király magát Ausztria hercegének nevezi¹⁷, habár ezek kisebbségben vannak, a legtöbb királyi oklevél intitulatioja a Bécs elfoglalását követő közel két esztendőben Mátyást csupán Magyarország és Csehország királyának nevezi.¹⁸

Tanulságos Mátyás 1486. január 25-én kiadott legfontosabb törvényének — amelyet örök érvényűnek tekintett — intitulatioja. Itt a király nagy címét látjuk: tíz királyságot, két hercegséget és két őgrófságot, Ausztria azonban hiányzik.¹⁹ Ez nyilván nem véletlen. Bonyolítja a helyzetet, hogy a törvény bevezetése III. Frigyes *imperator et dux Austriæ* nevére, utána meg arról szól, hogy Mátyás Bécsset megostromolta, Ausztria nagy részét pedig leigázta (*subiugavimus*).²⁰ Ezzel szemben öt héttel később az előbbi országgyűlésre úgy emlékszik vissza, hogy osztrák hercegségéből hazatérve tartotta meg azt.²¹ Ezeket az el-

⁷ Így vett részt az előző jegyzetben idézett olmtüzi tárgyaláson magyar báróként Szalónak ura, Wilhelm Baumkircher.

⁸ Chronik der Stadt Iglaw, 19—21.

⁹ Szilágyi Loránd: A magyar királyi kancellária szerepe az államkormányzatban 1458—1526. Bp., 1930. 17. p. 27. j.

¹⁰ Vö. egy 1489. december 28-án kelt oklevél intitulatioját: *Wir Johannes von Gottes Gnaden Bischof zu Wardein, der Königreich zu Hungarn und Beheim obrister Canczler etc.* Niederösterreichisches Landesarchiv, Privatarkunden, Hardegger-Urkunden Nr. 438.

¹¹ *Rachfahl*: i. m. 119—227. Köztük ki kell emelnünk Szapolyai Istvánt, aki majd Ausztria kapitányaként lesz Mátyás ottani helytartója, a származásilag ugyan morva, de magyar püspök Filipecet (a későbbi kancellárt), valamint a király unokatestvérét, Vingárti Geréb Pétert.

¹² A boroszlói városi tanácsválasztás szabályozását Rangoni Gábor erdélyi püspök (magyar kancellár!) relatiojára kiadott oklevélben olvassuk. (Codex diplomaticus Silesiae. XI. k. Breslau, 191—193.)

¹³ Politische Correspondenz Breslaus im Zeitalter des Königs Matthias Corvinus. I. Abt. hrsg. v. *Berthold Kronthal und Heinrich Wendt.* (Scriptores rerum Silesiacarum XIII. k.) Breslau, 1893. 81, 86. — Uo. II. Abt. (SS. rer. Sil. XIV. k.) Breslau, 1894. 112. — Az adókat is gyakran magyarok, kancelláriai tisztviselők is, hajtották be. Vö. pl. Michael de Wárosino, valószínűleg Varasdi Mihály adószedő. Uo. I. Abt. 267, 269.

¹⁴ Az 1477-es háborúra legutóbb: *Perger*: Die ungarische Herrschaft. i. m. 61—62.

¹⁵ *Karl Nehring*: Quellen zur ungarischen Aussenpolitik in der zweiten Hälfte des XV. Jahrhunderts. Bp., 1976. 172—173. sz. — *Schober*: i. m. 108—109.

¹⁶ Haus-, Hof- und Staatsarchiv Wien, Allgemeine Urkundenreihe, (továbbiakban: HHStA AUR) 5.1.1487.

¹⁷ Vö. *Teleki József*: Hunyadiak kora Magyarországon. XII. k. Pest, 1857. 306. (1486. február 23.) — *Stephanus Katona*: Historia critica regum Hungariae. XVI. k. Buda, 1793. 758—764. (1486. november 29.) — DI. 38485. (1487. február 24.)

¹⁸ Erre legjobb példát az osztrák levéltárakban őrzött, ausztriai ügyekben kiadott oklevelek adnak.

¹⁹ *Decreta regni Hungariae. Gesetze und Verordnungen Ungarns 1458—1490*, ed. *Georgius Bónis, Franciscus Döry, Geisa Erszegi, Susanna Teke.* (Publicationes Archivi Nationalis Hungarici III/19. k.) Bp., 1989, 265.

²⁰ Uo. 267.

²¹ Uo. 311. o. 1. jegyzet.

lentmondásokat talán azzal magyarázhatnánk, hogy Mátyás magát csak *de facto*, de nem *de iure* tartotta Ausztria hercegének. Ausztria tehát egy leigázott tartomány, ahogy azt a törvény nyíltan ki is mondotta.

A fordulat 1487 tavaszán következett be. Már február 24-én egy magyar privilegialis nagy címében a király Ausztria hercegeként is meg van nevezve.²² Lehetséges természetesen, hogy ezt az oklevelet is a már említett kivételekhez kell sorolnunk, amelyek említik az osztrák hercegséget, ugyanis más oklevelekből továbbra is hiányzik.²³ Mátyás magát jogilag bizonyíthatóan először március 20-án tekintette Ausztria hercegének. Ekkor a bécsűjhegyi táborban cseh királyi pecsétjével megerősítve oklevelet állított ki Ludwig von der Weitmühl és osztrák titkára, Lukas Schnitzer érdekében. Ebben elmondja, hogy Ausztriát jogosan alávetette hatalmának, és ezt megerősítette neki hűséget fogadván az osztrák rendek „jobb része”, így ő a tartomány ura és fejedelme („*gewaltiger herr und landsfürst*”).²⁴

Úgy látszik, hogy először a magyar király cseh kancelláriája alkalmazta az új címet rendszeresen, ugyanis a király más pecsétjeivel megerősített oklevelek még néhány hétig csak Magyarország és Csehország királyának nevezik Mátyást.²⁵ 1487. május 2-a óta azonban az osztrák hercegi cím már szilárd alkotóeleme a király titulájának.²⁶ Valószínűleg időbe telt, míg a kancelláriai írnokok hozzászórtak az új címhez.

Az osztrák hercegi cím felvételét bizonyára összekapcsolhatjuk a bécsűjhegyi táborban tartott osztrák tartománygyűléssel. Március 19-én utazott el a bécsi polgármester több tanácsstaggal a tartománygyűlésre „*zgen Ebnnfurt*”.²⁷ Így nem véletlen, hogy a király a következő napon a Weitmühl és Schnitzer titkár számára kiállított oklevélben az osztrák rendeket említi.

Kérdéses csak az, hogy miért várt a király csaknem két évig az osztrák hercegi cím hivatalos felvételével, noha Bécs elfoglalása óta már a tartomány uralkodójaként viselkedett. Csak feltételezéseink vannak erre. Valószínűtlen, hogy a rendek vártak volna az elismeréssel, hiszen már 1485 nyarán letették neki a hűségesküt.²⁸ Bizonyára több okkal számolhatunk. Így pl. III. Frigyes császár birodalmi gyűlést hívott össze 1487. március 18-ára Nürnbergbe. Ezen kellett volna az örökös tartományok Mátyással szembeni védelméről tárgyalni, nehogy a „német nemzet” teljesen a magyar király uralma alá essen. Amennyiben feltevéssem helytáll, hogy a március 20-i ebenfurti osztrák tartománygyűlés erősítette meg Mátyás osztrák hercegi címét, akkor már ettől kezdve nem lehetett hódítónak, hanem törvényes fejedelemnek tekinteni. Ha arra gondolunk, hogy már az 1486-os birodalmi gyűlés is birodalmi segítséget szavazott meg Mátyás ellen, akkor nyilvánvaló, hogy a magyar király számára ausztriai uralma legitimitása fontos kérdéssé vált.²⁹

Gondolnunk kell azonban arra is, hogy nagy jelentőségű volt Mátyás számára fia, Corvin János házassága is. Már régóta tárgyaltak ez ügyben a milánói hercegi udvarral. Filipec magyar kancellár csak 1487. november 25-én kötötte meg Corvin megbízottjaként a házassá-

²² Dl. 38485.

²³ Hiányzik pl.: Dl. 45060. (1487. március 3. Kelet helye: Ebenfurt.) — Dl. 19245. (1487. március 3. sub obidione Nove civitatis Australis.) stb.

²⁴ HHSStA AUR 20. 3. 1487: *vnd auf solh erobrung auch glubd, phlicht vnd verschreibung vns durch den meern vnd bessern tail der Preleten, herren, Ritter, knecht vnd der vonn Stetten getan vnd gegeben.*

²⁵ A király pl. 1487. április 7-én „*im veld vor der Neunstat*” egy welsi polgár számára *salvus conductus* állított ki a gyűrűpecséttel megerősítve: csak Magyarország és Csehország királya és nem osztrák herceg: Dl. 50318.

²⁶ Bécsi városi levéltár (továbbiakban: WStLA), Oklevelek (továbbiakban: Urk.) 5198.

²⁷ WStLA Oberkammeramtsrechnungen (továbbiakban: OKAR) 1/48. k. fol. 30^v. — Vö. Schober: i. m. 130—131.

²⁸ Vö. Perger: Matthias Corvinus i. m. 244. — Isabella Ackerl: König Mathias Corvinus. Ein Ungar der in Wien regierte. Wien, 1985, 86.

²⁹ Karl Nehring: Matthias Corvinus, Kaiser Friedrich III. und das Reich. Zum hunyadisich-habsburgischen Gegensatz im Donauraum. München, 1975. 177—178. — Heinz Angermeier: Der Frankfurter Reichstag von 1486 in seinem historischen Zusammenhang. (Deutsche Reichstagsakten, Mittlere Reihe, I. k. Deutsche Reichstagsakten unter Maximilian I., I. k. Reichstag zu Frankfurt 1486, bearb. v. Heinz Angermeier, Göttingen, 1989. 51—57.)

gi szerződést Bianca Maria Sforza hercegnővel. A hitbér zálogaként első helyen az osztrák hercegséget kötötték le.³⁰ Mátyás már július 9-én azt írta a milánói hercegnek, hogy a császár többi tartományait is el akarja foglalni.³¹ Úgy látszik tehát, hogy a király az osztrák hercegi cím felvételével meg kívánta javítani tárgyalási pozícióit a házasságról folytatott megbeszéléseken.

Még egy újabb indok. Mátyás maga akart római király lenni³², viszont egy, a birodalomhoz tartozó tartomány hercegi címének felvétele a császár, a birodalmi gyűlés vagy a pápa jóváhagyása nélkül nyilvánvalóan rontott volna helyzetén a királyválasztó birodalmi gyűlésen.³³ Mivel 1486-ban Habsburg Miksát választották római királlyá, ez az akadály elesett.³⁴

Egy mindenesetre tény: Mátyás csak 1487 tavaszától volt Ausztria törvényes hercege. A megszállt alsó-ausztriai terület igazgatásában ez csak egy változást hozott magával. Mátyásnak eddig nem volt osztrák hercegi pecsétje, hanem osztrák ügyekben is a magyar, vagy a cseh királyi pecsétet használta.³⁵ Legkésőbb 1487. szeptember elejétől azonban már új, osztrák hercegi pecséttel erősítette meg okleveleit.³⁶

Ennek ellenére a kancellária kérdése egyáltalán nem világos. Mátyásnak ugyanis már korábban volt osztrák kancelláriája, amelyet két titkár, a már említett Lukás Schnitzer, akit olykor kancellárnak is neveztek³⁷, és Niklas von Puchau³⁸ irányított. Ez a kancellária tehát 1487-ig kénytelen volt a magyar, vagy a cseh pecsétet használni. Ezért először a király osztrák ügyekben kiadott okleveleivel és azok megpecsételésével kell foglalkoznunk. Igaz, nem mindig könnyű pecsétlenyomatokból a felhasznált pecsétet meghatározni.³⁹ Ezért nem is különböztetem meg a király két cseh titkospecsétjét, valamint a két gyűrűspecsétet.⁴⁰ Az

³⁰ Magyar diplomáciai emlékek Mátyás király korából 1458–1490. (Monumenta Hungariae Historica. IV/3.) Szerk. Nagy Iván és Nyáry Albert. Bp., 1877, 363.

³¹ Uo. 303.

³² *Fraknói Vilmos*: Mátyás törekvései a császári trónra. Bp., 1914. — *Angermeier*: i. m. 35–51.

³³ Erre barátom, Prof. Dr. Heinz Angermeier (Regensburg) hívta fel a figyelmemet.

³⁴ *Angermeier*: i. m. 35. — *Hermann Wiesflecker*: Kaiser Maximilian I. (Das Reich, Österreich und Europa an der Wende der Neuzeit. I. k. Wien, 1971. 182–199.)

³⁵ A Quellen zur Geschichte der Stadt Wien. II/3. k. 509. oldalán közli a király azon pecsétjeinek lajstromát, amelyek a WStLA-ban eredeti okleveleken találhatóak. Összehasonlítottam a listát az eredetiekkel, és a lajstrom azonosítását a legtöbb esetben helyesnek találtam. A lajstromban b)-vel vannak a második magyar titkos pecséttel ellátott oklevelek jelölve. Az első és a második cseh királyi titkos pecsétet a jelek szerint d) és e) alatt lehet keresni. A magyar titkos pecsétet a HHStA AUR-ban a következő kelték alatt találhatjuk meg: 10. 8. 1485 és 13. 12. 1485. — Mátyás cseh pecsétjével volt 20. 2. 1487 és 6. 7. 1487. megerősítve.

³⁶ WStLA Urk. 5330. (1487. szeptember 7.) — HHStA AUR II. 9. 1487. — Itt kell megjegyznem, hogy *Kumorovitz Bernát Lajos*: Mátyás király pecsétjei (Turul 46 (1932) 11–12. és 18. p. 75. jegyzet). Mátyás osztrák hercegi pecsétjének bevezetését korábbi időre teszi: idéz ugyanis egy 1486. augusztus 24-i oklevelet Dl. 19146. jelzettel. Korábban én magam is átvettem ezt az adatot és a Schallaburg '82, 215. p. Nr. 99a. alatt fel is használtam. Nos: a Dl. 19146. valóban Mátyás oklevele, de a magyar titkos pecséttel volt megerősítve, a kelte pedig 1486. május 20. 1486. augusztus 24-éről viszont nem találtam Mátyás-pecsétet oklevelet. Így Kumorovitz adata bizonyosan elírás, és így nem kell az osztrák pecsétet az ausztriai forrásokkal ellentétesen korábbra keltezni.

³⁷ WStLA, OKAR 1/49. k. fol. 27^v (1488. január 18.) — *Anton Philipp von Segesser*: Die Beziehungen der Schweizer zu Mathias Corvinus, König von Ungarn in den Jahren 1476–1490, Lucern, 1860, 99. — Titkárként gyakran előfordul: pl. *Nehring*: Quellen i. m. 192. sz. — Quellen i. m. II/3. k. 5334. sz.

³⁸ WStLA OKAR 1/47. k. fol. 27^v. — Stadtarchiv Wiener Neustadt, Archiv Band No. 573. „Gewaehr Buch I”, fol. 198. Királyi titkárnak nevezik, és akárcsak Schnitzer, házat kap a királytól Bécsújhelyben.

³⁹ Gyakran csak a lenyomatok maradtak fenn, ezek átmérőjének mérésénél egy-két milliméteres hibahatár biztosan kimutatható, ami a majdnem egyforma átmérőjű pecsétek megkülönböztetését lehetetlenné teszi. A királyi pecsétjeit *Kumorovitz*: i. m. 5–19. állította össze.

⁴⁰ Mátyás 1486 táján cserélte ki a cseh titkos pecsétet és a gyűrűspecsétet. A két cseh pecsét főként a feliratban különbözött egymástól: a régebbit gótikus minuszulakkal, az újabbat antikvával írták. A korábbi gyűrűspecsét az R és az M betűk a pajzs két oldalán foglaltak helyet, a későbbin a pajzs és a korona között. Különböztetésük gyakorlatilag egyformák voltak. Vö. *Kumorovitz*: i. m. 5–19.

általam eredetiben megtekintett 118 eredeti, megpecsételt oklevélből, amelyet a király Bécs elfoglalása után osztrák ügyekben kiadott, a következő eredményhez lehetett jutni.⁴¹ A magyar titkospecsétet 1486. június 10-ig használta, 15 ilyen oklevél maradt fenn. Egy 1486. június 21-én kiállított oklevelet a magyar bírói (!) pecséttel erősítették meg.⁴² Hét oklevelet valamelyik cseh pecséttel látták el, az utolsó 1487. július 6-án állították ki. 1487. szeptember 6-a óta az osztrák pecséttel megerősített oklevelek következnek, ezekből 33-at ismerek. Leggyakrabban azonban a gyűrűspecskéket alkalmazták: 62 ezzel megerősített oklevelet dolgoztam fel.

Felületesen ebből minden további nélkül elfogadható magyarázatot adhatunk. Mivel a királynak még nem volt osztrák pecsétje, az osztrák kancelláriának a kiállított okleveleket valamely másik királyi kancelláriában kellett megpecsételésre bemutatni. Ebben először főként a magyar, később a cseh kancellária segített be. Mivel Filipec váradi püspök egy személyben volt mindkét kancellária főnöke⁴³, bizonyára ő, vagy valamelyik helyettese döntötte el, hogy melyik pecsétet használják fel. A nagyszámú királyi utasítást azonban a gyűrűspecskékkal erősítették meg. Noha 1487 óta az osztrák kancellária saját pecséttel rendelkezett, a mindennapi kormányzati munkára továbbra is a gyűrűspecskét alkalmazták, függetlenül attól, hogy magyar, cseh, vagy osztrák ügyekről volt szó.

Mindezekkel szemben lehet ellenvetést tenni. Noha Mátyás az osztrák pecsétet alkalmazta maga is „*secretum sigillum nostrum, quo ut dux Austriae utimur*”⁴⁴nak nevezte,⁴⁴ mégis, számos királyi oklevélen megtaláljuk, olyanokon is, melyek Budán keltek, ill. magyar ügyekre vonatkoztak.⁴⁵ Így nem véletlen, hogy akadt kutató, aki nem osztrák, hanem harmadik magyar titkos pecsétnek nevezte.⁴⁶ Ezt azonban mégsem állíthatjuk, hiszen a második magyar titkos pecsétet továbbra is használták.⁴⁷ Mivel teljesen valószínűtlen lenne, hogy a király a magyar fővárosban az osztrák kancelláriával kormányzott volna, így csak egyre következtethetünk: az osztrák pecsétet a magyar kancelláriában őrizték, és éppúgy közös pecsét volt, mint a gyűrűs pecsét.

Az ügy mégis kérdéses. Mivel a kancelláriai jegyzeteket az oklevélre mindig a kancellária főnöke vezette rá a megpecsételés előtt⁴⁸, a jegyzetek írásának meg kellene erősíteni ezt a feltevést. Sajnos, ezek a jegyzetek túl rövidek és erősen rövidítettek, ezért sok esetben nem lehet, vagy csak igen nehezen ezeket egymástól megkülönböztetni. Ezért alábbi fejtegetésemet nagyobb anyag segítségével még ellenőrizni kellene. Elvben öt-hét kézírást kellene a jegyzetek között megkülönböztetni. Kancelláriai jegyzeteket az oklevelekre vezetni módja volt a kancellárnak, Filipecnek és a részben őt helyettesítő, részben a gyűrűspecskét irdóját vezető két magyar titkárnak, Bakócz Tamásnak és öccsének, Szatmári Ferencnek. Természetesen meg lehetett ez a lehetőség a két osztrák titkárnak, Schnitzernak és von Puchanak is. Nem tudjuk azonban, hogy ki volt Szatmári elődje a második magyar titkár státusában. Elődje, Horváth István prépost biztosan betöltötte ezt az állást 1484-ig, viszont Szatmári Ferenc budai prépost csak 1489-től mutatható ki titkárként.⁴⁹ Nem zárhatjuk ki

⁴¹ Összehasonlítottam Mátyásnak valamennyi 1485 közepe és 1490 között kiadott a bécsi városi, bécsújhelyi városi, valamint a klosterneuburgi monostori levéltárban őrzött okleveleit, valamint az osztrák ügyben kiadott DI. 46060, 50318, 88733 jelzetű okleveleket, továbbá az MTA Könyvtár Kézirattára 469. sz. oklevélet.

⁴² WStLA Urk. 5115. A király ezekben a napokban utazott el Budáról, hogy visszautazzon Ausztriába. *Sebestyén Béla*: A magyar királyok tartózkodási helyei. Bp., 1938, 92. Valószínűleg nem volt még kész az oklevél a király elutazásakor, ezért pecsételték meg a Budán maradt bírói pecséttel.

⁴³ Ld. fenn, 10. jegyzet.

⁴⁴ Az osztrák pecsétre való hivatkozás: Quellen i. m. I/8. k. 17654. sz.

⁴⁵ Az osztrák pecsét alkalmazása magyar ügyekben: *Kumorovitz*: i. m. 11–12. A király maga *sigillum nostrum authenticum*nak is nevezte.

⁴⁶ *Balogh Jolán*: A művészet Mátyás király udvarában. I. k. Bp., 1966. 305.

⁴⁷ *Kumorovitz*: i. m. 17. p. 52. jegyzet.

⁴⁸ *Kubinyi András*: A Mátyás-kori államszervezet. *Hunyadi Mátyás* (Emlékkönyv Mátyás király halálának 500. évfordulójára. Szerk. *Rázsó Gyula, Molnár László*. Bp., 1990, 81–97.)

⁴⁹ Uo. 94–95.

természetesen azt sem, hogy Filipecnek a cseh kancelláriában is volt egy helyettese, illetve ott is működött egy titkár.

Filipec váradi püspök, a magyar titkos és cseh kancellár ezekben az években túl gyakran volt diplomáciai küldetésben az országon kívül. Biztosan ő vezette rá az 1486-os törvény eredeti példányára a kancelláriai jegyzetét⁵⁰, valamint aláírt egy sajnos csak újkori másolatban ismert oklevelet.⁵¹ Egyáltalán nem zárható ki, hogy vannak más általa írt kancelláriai jegyzetek, ezt azonban még nem tudom bizonyítani. 1485 és 1490 között a kancellária tényleges vezetője szinte állandóan Bakócz Tamás győri püspök és királyi titkár volt, akinek kancelláriai jegyzeteit sok esetben ki lehet mutatni.⁵² Sok magyar oklevél mellett⁵³ úgy látszik, hogy a legtöbb magyar titkos pecséttel megerősített osztrák oklevél kancelláriai jegyzetét is ő írta.⁵⁴ Sőt, van egy osztrák pecséttel megerősített osztrák levél is (igaz, latin nyelvű), amelynek jegyzete az ő kézírását viseli.⁵⁵

Sajnos, a többi titkár kézírását nem ismerem, úgyhogy nem tudom őket azonosítani. Az Ausztria számára kiadott oklevelek jegyzetein több csoport mutatható ki, ami azonban érdekes, hogy ezeket nem lehet valamely pecsét használatához kötni.⁵⁶ Amennyiben tehát fenti írásösszehasonlításaim elfogadhatóak, akkor Mátyás utolsó éveinek kancelláriai szervezetét másként kell elképzelnünk a korábbiánál. A király utazásainál magával vitt pecséteteket közösen őrizték. Az egyes irodákban, így a magyar, vagy a cseh kancelláriákban megfogalmazott okleveleket az iroda főnöke, többnyire egy titkár, ellenőrizte, és ennek jeléül rávezette a kancelláriai jegyzetet. Pecsételni viszont az a tisztviselő pecsételt, akinél a pecsét volt. Talán ez megmagyarázza, hogy miért volt tisztségben csak egyetlen kancellár, nevezetesen a többnyire Bakócz által helyettesített Filipec. Mátyás tehát egyesítette országai kancelláriáit, de az egyes osztályoknak nagy szabadságot adott, csak a pecsételés volt a kancellár, vagy távollétében helyettese kezében.

A kancelláriával természetesen összefügg a referensek, vagy ahogy a magyar szakirodalom inkább nevezi, a relátorok kérdése. Az általam felhasznált, osztrák ügyekben kiadott oklevelek közül 116-nak van kancelláriai jegyzete. Egyet közülük saját kezűleg írt alá a király, 14-en *Ad mandatum (proprium) domini regis*, 90-en pedig a *commissio* olvasható⁵⁷, kettőn mind *commissios*, mind *relatios* jegyzet is található⁵⁸, mindössze 9 oklevelet állítottak ki valaki *relatio*jára. Így tehát az általunk felhasznált osztrák oklevelek közül csupán 9,5% kiállításánál működött egy referens közre. Tanulságos viszont azon személyek köre,

⁵⁰ DI. 39323.

⁵¹ HHStA AUR 25. 12. 1487.

⁵² Kézírása saját kezűleg írt levelei és aláírása alapján határozható meg. Néhány facsimile tartalmaz: *Fraknói Vilmos*: Erdődi Bakócz Tamás élete. Bp., 1889.

⁵³ Ld. pl. Df. 203594, 215471, 240697. Úgy tűnik, hogy ezeket az osztrák pecséttel erősítették meg.

⁵⁴ WStLA Urk. 5083. stb.

⁵⁵ Stadtarchiv Wiener Neustadt, Scrin. IV, Nr. 13 (1488).

⁵⁶ Néhány példa különböző pecséttekkel megerősített oklevelekre azonos kézzel írt kancelláriai jegyzetekkel: a./kéz: osztrák pecsétes oklevél: Stadtarchiv Wiener Neustadt, Scrin. IV, Nr. 11. — Gyűrűs pecsétes oklevelek: uo. Scrin. E, Nr. 136/1—3. — WStLA Urk 5248. és sok más gyűrűs pecsétes oklevél.

b./kéz: Magyar titkos pecsétes oklevél: uo. 5078. — Gyűrűs pecsétes: uo. 5121, 5297, 5313. Meg kell jegyezni, hogy az a) és b) kéz hasonlít egymásra.

c./kéz: Magyar titkos pecsét: uo. 5063. — Osztrák titkos pecsét: uo. 5286. — A pecsét elveszett: HHStA AUR 9. 11. 1487.

⁵⁷ Helyhiány miatt nem adom meg a *commissio* vagy *mandatum* jegyzettel ellátott oklevelek jelzetét. Királyi saját kezű aláírás: WStLA Urk 5135.

⁵⁸ Mindkettőnél a referens a kincstartó: uo. 5121, 5230.

⁵⁹ Ld. az előző jegyzetet, valamint uo. 5078, 5109.

akiktől a kancellária ilyen oklevélkiállítási parancsot fogadott el. A királyi kincstartó, Nagylucsei Orbán püspök négyszer fordul elő⁵⁹, Filipec váradi püspök, kancellár⁶⁰ és a két magyar titkár, Bakócz⁶¹ és öccse, Szatmári⁶² egyszer-egyszer igazolhatók referensként. Móré Péter királyi cubicularius kétszer, Czobor Imre pozsonyi ispán egyszer adott *relatitot*.⁶³ Relatorként tehát Magyarország négy főhivatalnok és a király két magyar kegyence fordul elő. Csupán egyetlen osztrák referenst találunk: Sigmund Schnaitpeck bécsi várnagyot és udvarbíró⁶⁴, ő azonban mint Snapek Zsigmond volt magyar pénzügyi tisztviselő tért Mátyással együtt haza Ausztriába. Osztrák ügyekbe tehát elsősorban a király magyar tanácsosai avatkoztak be, ami hasonlít a cseh királyságbeli helyzethez.

Ugyanezt állapíthatjuk meg Ausztria Mátyás alatti pénzügyigazgatásáról. Formálisan létezett az önálló osztrák pénzügyigazgatás egy *Hubmeister*-nek nevezett kincstartó irányítása alatt. Ezt a tisztelet Ruprecht Ennser bécsi polgár töltötte be.⁶⁵ (A magyar pénzügyigazgatásban is nagy szerepet játszottak a főváros, Buda, polgárai⁶⁶.) Bécs rendes adója, a Schatzsteuer, ügyében valóban Ennser volt az illetékes.⁶⁷ Őt bízta meg hídépítéssel is a király⁶⁸, pénzügyigazgatási ügyekben másszor is előfordul a neve.⁶⁹

A tartománygyűlés által megajánlott boradó beszédével azonban 1487-ben a király a magyar Tarczai Jánost bízta meg együtt Schnaitpeckkel, aki azonban mint a király bécsi várnagya és udvarbírója bizonyára nem volt a Hubmeister alárendeltje.⁷⁰ Ennél is tanulságosabb, hogy Ennser sohasem fordul elő relatorként az oklevelekben, a magyar kincstartó Nagylucsei Orbán, aki a bécsi püspökséget átvette⁷¹, azonban annál többször. A boradó ügyében is ő volt az illetékes: Bécs városa vele tárgyalt ez ügyben.⁷² A magyar kincstartó tehát Ausztriában is ugyanazt a szerepet játszotta, mint a Mátyás által elfoglalt cseh tartományokban.

Egyrészt tehát voltak valamennyi Mátyás által kormányzott országok és tartományok számára illetékes központi szervek, mint a kancellária és a kincstár, másrészt a király gondosan ügyelt az egyes tartományok rendi különállására, és nem szüntette meg az ottani intézményeket. A központi hivatalok működését az alattvalók általában nem is vették észre, hiszen 1487 óta az osztrák kancelláriában, osztrák pecsét és osztrák formák között kiállított okleveleket kaptak kézhez, és megfigyelhették a Hubmeister irányította pénzügyigazgatás működését.

⁶⁰ HHStA AUR 24. 3. 1488.

⁶¹ WStLA Urk 5287.

⁶² Stiftarchiv Klosterneuburg D. 3. 4. 1490.

⁶³ Móré: WStLA Urk 5279—5280. — Czobor: uo. 5313.

⁶⁴ Stiftarchiv Klosterneuburg, D. 13. 5. 1488. — Schnaitpeckre ld. *Richard Perger*: Die Wiener Ratsbürger 1396—1526. Ein Handbuch. Wien, 1988. 242. — Schnaitpeck magyarországi szereplésére, budai rokonságára (Pemfflinger János budai bíró): *András Kubinyi*: Die Pemfflinger in Wien und Buda. Ein Beitrag zu wirtschaftlichen und familiären Verbindungen der Bürgerschaft in den beiden Hauptstädten am Ausgang des Mittelalters. (Jahrbuch des Vereins für Geschichte der Stadt Wien 34 (1978) 79—81.)

⁶⁵ *Perger*: Die Wiener Ratsbürger i. m. 191—192.

⁶⁶ *Kubinyi András*: A kincstári személyzet a XV. század második felében. (Tanulmányok Budapest múltjából 12 (1957) 34.)

⁶⁷ Quellen i. m. II/3. k. 5101, 5102, 5114, 5120, 5145, 5151, 5185, 5195, 5202, 5235. sz.

⁶⁸ Üö. 5173, 5198, 5214. sz. — Ld. erre *Perger*: Matthias Corvinus i. m. 253. p. 146. sz.

⁶⁹ Quellen i. m. II/3. k. 5170, 5172, 5329, 5330. sz.

⁷⁰ Stadtarchiv Wiener Neustadt. Scrin. IV. Nr. 12. — Tarczai a király kamarása és bécsújrhelyi várnagya volt: uo. Scrin. E. Nr. 137. — Adószedési gyakorlatát a katona Tarczai Magyarországon szerezte: 1472-ben adószedő volt Sáros megyében: *Iványi Béla*: Bártfa szabad királyi város levéltára. I. k. Bp., 1910, 1922—1923. sz.

⁷¹ Nagylucsei a bécsi püspökség élén: *Schober*: i. m. 129. — *Perger*: Die ungarische Herrschaft i. m. 83. — Itt jegyzem meg, hogy — bár az idézett helyen *Perger* helyesen Nagylucseinek nevezi — mind az osztrák, mind a magyar irodalomban kiirthatatlan a kincstartó helytelen Dóczy neve, noha azt már sokan bebizonyították, hogy semmi köze nem volt a Dóczyakhoz. Vö. *Kubinyi*: A kincstári személyzet i. m. 41. p. 85. jegyzet.

⁷² Quellen i. m. II/3. k. 5232. sz.

Mátyás legalább négyszer tartott osztrák tartománygyűlést. A két elsőt már említettem: 1485. június 25-én tették le előtte a rendek Bécsben a hűségeskü⁷³, 1487. március 20-án pedig adót szavaztak meg számára, és a jelek szerint ekkor ismerték el osztrák hercegi címét.⁷⁴ 1488. augusztus 20-a táján újból tartott tartománygyűlést,⁷⁵ 1489. június 29-én pedig július 22-ére hívott össze tartománygyűlést Bécsbe. Mivel akkor a magyar fővárosban tartózkodott, kincstartójával, Nagylucsei Orbán püspökkel és ausztriai főkapitányával, Szapolyai Istvánnal képviseltette magát.⁷⁶ Újból pénzügyekről tárgyaltak.⁷⁷

Ezek szerint a rendek autonómiáját, adómegajánlási jogát tiszteletben tartotta a király. A rendi autonómia megmutatkozott Mátyás osztrák hercegi tanácsában is. Ennek elnöke egy osztrák arisztokrata, Christoph von Liechtenstein tartományi marsall volt, tagjai pedig Jörg von Eckartsau, Dr. Leopold Prantz, Virgilius Schrutauer és Wolfgang Gwerlich voltak. Mivel Prantz a bécsi püspökség főbírája és vikáriusa volt, Schrutauer a király Bécs városi ügyésze, a jogász Gwerlich egy bécsi polgárcsalád sarja, a tanácsban egy főúr, egy lovag, egy pap és két polgár foglalt helyet.⁷⁸ A tanács elsősorban bírói testület volt⁷⁹, kormányzati szerepet nem játszott, így természetes, hogy kizárólag osztrákok foglaltak benne helyet.

Valódi hatalmat a tartományban a király helytartója gyakorolt, mint Ausztria kapitánya. Bécsben székelt. A jelek szerint először Cernahorai Boškovič Dabiš, a király cseh kapitánya töltötte be ezt a tisztelet, leváltása után egy másik cseh, Jan Trnka követte 1485. szeptember 3-án.⁸⁰ Legkésőbb 1485 decemberében, Magyarországra utazása előtt Mátyás Szapolyai Istvánt nevezte ki kapitányának⁸¹, aki az maradt 1490-ig. Ha Szapolyai máshol volt elfoglalva, a király maga bízott meg egy helyetteset. Így helyettesítették Szapolyait a cseh Kropač kapitány,⁸² vagy a magyar Ernszt Zsigmond püspök.⁸³

Az elfoglalt városok és várak élére is általában magyar vagy cseh kapitányait nevezte ki a király.⁸⁴ Született osztrákokat csak ritkán találunk köztük, és többnyire csak olyanokat, mint Wilhelm Baumkirchert, Fürstenfeld és Hartberg kapitányát⁸⁵, aki a szalónaki urada-

⁷³ Ld. 15. jegyzet.

⁷⁴ Ld. 27. jegyzet.

⁷⁵ Mátyás először július 25-ére hívta össze a tartománygyűlést Bécsbe. Amennyiben nem tudna személyesen megjelenni, akkor a helyettesítésével Beatrix királynét és Szapolyai István tartományi kapitányt bízta meg. MTA Könyvtára Kézirattára, Oklevelek 469. (1488. június 28-án kelt Bécsben.) — A tartománygyűlésre ld. *Schober*: i. m. 147, 151. p. 1. jegyzet. — *Vancsa*: Geschichte i. m. II. k. 537–538. — *Gutkas*: i. m. 25.

⁷⁶ Stiftarchiv Klosterneuburg, K. 186, fol. 241. Nr. 3. — *Gutkas*: i. m. 26.

⁷⁷ Uo.

⁷⁸ *Perger*: Matthias Corvinus i. m. 245.

⁷⁹ Ld. néhány a tanács által kiállított ítéletlevelet: Quellen i. m. II/3. k. 5165/a, 5254, 5289, 5323/a, 5332. sz. — Christoph von Liechtenstein „landmarschalk” egyedül is állítható ki oklevelet vagy ítéletet a saját „ambtinsigel”-jével megerősítve: uo. 5281, 5323. sz. — Előfordulhatott azonban az is, hogy a tanács az ítélezéskor a király nevében, a királyi (osztrák) pecséttel megerősítve adott ki oklevelet. HHStA AUR II. 9. 1487. Hogy itt a tanács oklevéléről van szó, az talán abból is világos, hogy nincs kancelláriai jegyzet, de maga az oklevél is utal rá: a fél ügyvéde „für vnserr Rete zu Wienn komen ist”, és a záradék: „Des gesprochn Rechtns habn baid tail vnserr Rete gerichtbrieff begert”. — Azt azonban ma még nem tudjuk, hogy milyen ügyekben volt szükség királyi oklevélre, milyenben a tanács valamennyi tagja által megpecsételtre, és milyenben, ahol elég volt a Landmarschall pecsétje.

⁸⁰ *Nehring*: Quellen i. m. 174. sz.

⁸¹ *Perger*: Matthias Corvinus i. m. 245.

⁸² Quellen i. m. II/3. k. 5124. (1486. augusztus 8.)

⁸³ Uo. 5104. sz. (1486. április 20.)

⁸⁴ Bécsújhelyen a magyar báró Kanizsai László volt a városkapitány, az említett Tarczai pedig a várnagy: Archiv der Stadt Wiener Neustadt. Scrin. XIX, Nr. 62. — Fontos kapitányi tisztségeket töltöttek be többek közt a magyar Csebi Pogány Péter és a cseh Spanowsky. *Schober*: i. m. 128–129. — Érdekes, hogy mindkét köznemes, Tarczai és Pogány a Jagelló-korban bejutott a bárók közé. *Kubinyi*: Bárók i. m. 207, 209.

⁸⁵ HHStA AUR 31. 3. 1488. — Baumkircher mint a magyar királyi tanács tagja: *Kubinyi*: Bárók i. m. 203.

lom birtokosaként magyar főúrnak számított, vagy az említett Schnaitpecket. Ezzel szemben diplomáciai megbízatást nem ritkán adott osztrákoknak is Mátyás.⁸⁶ Ezzel természetesen azt is kifejezhette a magyar uralkodó külföldön, hogy osztrák alattvalói hűségesek hozzá.

Gondolom, a fentiek elolvasása lehetőséget nyújt arra, hogy a Mátyás ausztriai uralmával kapcsolatban, e tanulmány elején felvetett kérdésekre választ lehessen adni. A király Magyarország is ügyelt arra, hogy ne sértse meg a rendek jogait, viszont maximálisan kihasználta az összes lehetőséget, amelyet a törvények és a szokásjog egy magyar uralkodónak biztosítottak.⁸⁷ Ugyanezt látjuk Ausztriában is. Biztonsági okokból teljesen természetes, hogy a katonai beosztásokat elsősorban magyarokkal és csehekkel töltötte be. Az is természetes, hogy háborúi számára központi pénzügyigazgatási szervezetre volt szüksége, ezért az egyes tartományok pénzügyi szerveit *de facto* alávetette a magyar kincstartónak. A legérdekesebb talán a kancelláriai szervezet, mert úgy látszik, hogy uralkodása végére a korábban önálló tartományi kancelláriák egy egységes kancellária osztályaivá váltak. Ebben nem a nemzetiségi hovatartozás, hanem a tisztviselő tehetsége és megbízhatósága volt a döntő. Így válhatott a cseh Filipec a kancellária főnökévé és az egyik leggazdagabb magyar egyházmegye püspökévé, Nagylucsei kincstartó pedig bécsi püspökké. Hozzá kell tennünk, hogy ez nem volt Mátyás sajátossága. A halála után trónkövetelőként fellépő Habsburg Miksa a bécsi püspökséget ifj. Vitéz János veszprémi püspöknek adta, a salzburgi érsekséget pedig Ernuszt Zsigmond pécsi püspöknek ajánlotta fel.⁸⁸ Ezzel szemben a magyar király temetkezési és koronázó templom élére székesfehérvári prépostnak az osztrák Bernhard von Polheimet nevezte ki.⁸⁹

Miksa tehát osztrák papokat akart Magyarországra, magyar főpapokat a birodalomba küldeni. Bizonyos mértékben hasonlítható ez Mátyás eljárására is. Úgy tűnik tehát, hogy valóban beszélhetünk egy egységes monarchia csirájáról, annak központi kormányzatáról. Ebből a szempontból a Mátyás által kormányzott országok és tartományok vitán felül a későbbi Habsburg-monarchia előképét jelentik. Ezzel eljutunk ahhoz a kérdéshez, hogy beszélhetünk-e Bécsről mint e monarchia fővárosáról. A kérdést nehéz megválaszolni. Ha csak a király tartózkodási helyeit vizsgáljuk, akkor Bécs elsőbbsége vitán felüli. A város elfoglalását követően legalább 665 napig tartózkodott az osztrák fővárosban, ami kerekén 73,5% tartózkodást jelent. Budán jelenléte legkevesebb 366 napig mutatható ki, ami csak 24%.⁹⁰ Azt azonban nem tudjuk, hogy a bécsi tartózkodásokat kizárólag a politikai helyzet indokolta-e, vagy tudatos politikáról volt-e szó. Ha azonban arra gondolunk, hogy a király támogatta a budai polgárok térnyerését Bécsben⁹¹, akkor ez utóbbit talán meg lehetne kér-

⁸⁶ 1485-ben Filipec püspökkel együtt Kremsbe küldte tanácsosát, Schaffried Graf zu Leiningent, HHStA AUR 10. 8. 1485. — Schnitzert 1487-ben Bajorországba küldte: *Nehring*: Quellen i. m. 192. sz. — 1488-ban a király osztrák tanácsának tagjai, Christoph von Liechtenstein és Dr. Leopold Pranz a salzburgi érsekkel tárgyaltak Mátyás megbízásából. Uo. 198. sz. — 1489. végén a királynak a császárhoz Linzbe küldött követsége a következőkből állt: Filipec, Wilhelm von Bernstein (azaz Baumkircher Vilmos), Christoph von Liechtenstein, Székely Jakab, Dr. Prantz és Schnitzer. Azaz: Baumkircher odaszámítva: a király három magyarországi és három ausztriai alattvalója. Uo. 41.

⁸⁷ *Kubinyi*: A Mátyás-kori i. m. 54–79.

⁸⁸ *Vitézre: Fraknói Vilmos*: Mátyás király magyar diplomatai. Bp., 1900. 129–130. — A salzburgi ügyre: *Geschichte Salzburgs. Stadt und Land. I/1. k. Vorgeschichte-Altertum-Mittelalter*, hrsg. v. *Heinz Dopsch*. Salzburg, 1981, 564.

⁸⁹ *Juhász József*: Székesfehérvár ostroma 1490-ben. (István király Múzeum Közleményei B/10. sz. Székesfehérvár, 1958. 10.)

⁹⁰ A 12. jegyzetben idézett Sebestyén-féle itineráriumot (92–93.) vettem alapul, de más adatokkal is kiegészítettem. A megadott napok csak minimális számításúak. Ld. még *Perger*: Matthias Corvinus i. m. 244.

⁹¹ *Kubinyi*: Die Pemflinger i. m. 67–88. — Ebben a munkámban részletesen elemeztem a magyar uralom gazdasági hatását Bécsre, és rámutattam arra, hogy az uralmaváltozás elsősorban a magyarországi, főként budai kereskedőknek hozott hasznot. Talán az sem véletlen, hogy Bécsben elsősorban azok a budai kereskedők jutottak befolyáshoz, akiknek szoros kapcsolatuk volt a magyar kincstárhoz. Mivel a gazdasági kérdéseket ott részletesen tárgyaltam, ezek ismertetésétől eltekintek.

dőjelezni. Az is tény, hogy híres könyvtárát Budán hagyta, noha Bécsben is másoltak számára könyveket.⁹² Így talán a leghelyesebb, ha Bécset Mátyás birodalma mellékrezidenciájaként fogjuk fel.

Mátyás kétségkívül törekedett Magyarországból és az elfoglalt tartományokból egy — a rendi különállásokat egyaránt tiszteletben tartó — egységes birodalmat létrehozni. Tervének azonban alapvető hibái voltak. Nem volt elég ideje arra, hogy tartományaiban egy olyan homogén vezetőréteget hozzon létre, amely a birodalom egybentartásában érdekelt lett volna. Kénytelen volt elsősorban a magyar urakra támaszkodni, bár Ausztriában csehekkel is próbálkozott, így egy magyar megszálló hatalom képe jelent meg alattvalói előtt. Ehhez járult az állandó hadiállapot, és a király törekvése, hogy örökösévé törvénytelen fiát tegye.⁹³ Ez utóbbi biztosítása nem sikerült neki, noha igyekezett sziléziai hercegségeket kezére játszani, és mint láttuk, házassági szerződésben jövendő menyének Ausztriát lekötöni.⁹⁴ Ez is szembeállíthatott sokakat Mátyás birodalmi elképzeléseivel. A háborúk, és ezzel kapcsolatos adók kárt okoztak, úgyhogy végül — teljesen természetesen — Mátyás halálával előtérbe tört az ellenhatás a magyar uralommal szemben. A Duna-monarchia képe Magyarország vezetésével ábrándnak bizonyult. Igaz, amennyiben 1490-ben Miksának sikerült volna megszereznie a magyar trónt, akkor egy olyan magyar—osztrák monarchia jött volna létre, amelyben Magyarország az erősebb fél.

DIE REGIERUNG DES KÖNIGS MATTHIAS I. IN ÖSTERREICH

András Kubinyi

Welche Rolle hat das eroberte Österreich in der Reihe Staaten und Länder gespielt, die unter Matthias Herrschaft gehörten? Kann man die von Matthias regierten Länder für einen Vorläufer einer einheitlichen Monarchie halten? Wien oder Buda (Ofen) war die Hauptstadt von Matthias? Der Verfasser dieser Studie sucht eine Antwort auf diese Fragen. Matthias ist am 1ten Juni 1485 in Wien einmarschiert, aber er wurde erst vom Frühling des Jahres 1487 Herzog von Österreich. Das Jahr 1487 ist in der Verwaltung des eroberten Gebietes nur de jure als eine Wendung zu betrachten — Matthias hat von diesem Jahr auch das herzogliche Siegel benutzt. Der König hat die ständische Sonderstellung der verschiedenen Länder, die dasigen Institutionen — in diesem Fall den österreichischen herzoglichen Rat, die selbständige österreichische Finanzverwaltung — sorgfältig bewahrt, aber die wirkliche Leitung für alle Länder und Lande von Matthias war in der Hand der zuständigen ungarischen zentralen Organen, nämlich der Kanzlei und der Schatzkammer. Matthias hat die Kanzleien seiner Länder vereinigt, aber er hat für die verschiedenen Abteilungen der Kanzleien eine große Freiheit gegeben, nur das Siegel blieb in der Hand des Kanzlers. Es stellt sich aus den Relationsanmerkungen der die österreichischen Angelegenheiten betreffenden Urkunden heraus, daß auch in Österreich — gleichwie in dem Königreich Böhmen — in den meisten Fällen die ungarischen Räte des Königs die Verfügungen getroffen haben. Allerdings bestand eine selbständige österreichische Finanzverwaltung, aber mit der Einnahme des Weinsteuers wurde der ungarische Burgvogt des Königs beauftragt. In dem Lande hat die reale Macht der Statthalter des Königs, der Hauptmann von Österreich ausgeübt aber Matthias hat auch die anderen militärischen Posten mit Ungarn — und mit Böhmen —

⁹² *Csaba Csapodi*: The Corvinian Library. History and Stock. Bp., 1973. 51—57.

⁹³ *Schönherr Gyula*: Hunyadi Corvin János 1473—1504. Bp., 1894. 25—102.

⁹⁴ Ld. 30. jegyzet.

besetzt. Ungeachtet dessen, daß Matthias sein 1485 die größte Zeit dort verbracht hat, ist die Stadt Wien nur eine Nebenresidenz seines Reiches geblieben. Matthias hat bestrebt ein einheitliches — die ständischen Sonderstellungen beachtendes — Reich zu schaffen, dies konnte aber aus mehreren Gründen nicht gelingen. Infolge des ständigen Kriegszustandes ist es natürlich, daß sich die Österreicher nach dem Tode von Matthias gegen die ungarische Herrschaft gewandt haben.

KING MÁTYÁS AS RULER IN AUSTRIA

András Kubinyi

What role did occupied Austria play among the states and territories under Mátyás' rule? Can we regard the lands ruled by Mátyás as the predecessor of a united monarchy? Was Vienna Mátyás' capital, or Buda? The author seeks answers to these questions. Mátyás entered Vienna on June 1, 1485, but he was Duke of Austria only beginning in the spring of 1487. The latter year brought a change only in a de jure sense; from this year on, Mátyás also used the Austrian ducal seal. The king carefully observed the corporative independence of all the lands, preserving their institutions: in the case of Austria the ducal council and independent Austrian administration of coinage. But central institutions, the chancery and the treasury, supervised the actual government of all Mátyás' lands and territories. Mátyás united the chanceries of his countries, but gave considerable freedom to the individual chancery departments. The chancellor retained control of the seal, though. The protocols of the documents issued concerning Austrian affairs reveal that here, as in the Bohemian kingdom, the Hungarian councillors of the king acted in most cases. An independent Austrian coinage directory formally existed, but the king's Hungarian castellan was entrusted with the collection of the wine tax. The king's viceroy, the captain of Austria exercised real power in Austria, but Mátyás filled other military positions with Hungarians and Czechs. Although he spent most of his time in Vienna after 1485, it remained only a secondary residence within his empire. Mátyás sought to establish a united empire, while still respecting corporative autonomy; but for several reasons he failed. As the result of the constant state of war, it is only natural that after his death the Austrians rose up against Hungarian rule.